

به نام خدا

**بررسی عوامل موثر در ترک تحصیل و ارائه
راهکارهای کاهش آن در دانش آموزان تحت پوشش
کمیته امداد امام خمینی (ره)**

مؤلف :

ساره خرمیان

انتشارات ارسطو

(سازمان چاپ و نشر ایران - ۱۴۰۳)

نسخه الکترونیکی این اثر در سایت سازمان چاپ و نشر ایران و اپلیکیشن کتاب رسان موجود می باشد

chaponashr.ir

سرشناسه: خرمیان، ساره، ۱۳۶۴
عنوان و نام پدیدآور: بررسی عوامل موثر در ترک تحصیل و ارائه راهکارهای کاهش آن در دانش آموزان تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی (ره)/مؤلف ساره خرمیان.
مشخصات نشر: انتشارات ارسطو(سازمان چاپ و نشر ایران)، ۱۴۰۳.
مشخصات ظاهری: ۱۰۷ ص.
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۳۹-۷۵۷-۸
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
یادداشت: کتابنامه: ص ۱۰۷ - ۹۵.
موضوع: ترک تحصیل - راهکارهای کاهش
رده بندی کنگره: TK۵۱۰۵/۴۸۶
رده بندی دیویی: ۰۵۵
شماره کتابشناسی ملی: ۹۵۱۸۷۰۲
اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

نام کتاب: بررسی عوامل موثر در ترک تحصیل و ارائه راهکارهای کاهش آن در دانش آموزان تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی (ره)

مؤلف: ساره خرمیان

ناشر: انتشارات ارسطو(سازمان چاپ و نشر ایران)

صفحه آرای، تنظیم و طرح جلد: پروانه مهاجر

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۳

چاپ: زیرجد

قیمت: ۹۸۰۰۰ تومان

فروش نسخه الکترونیکی - کتاب‌رسان:

<https://chaponashr.ir/ketabresan>

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۳۹-۷۵۷-۸

تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵

www.chaponashr.ir

انتشارات ارسطو

فهرست مطالب

۸.....	فصل اول
۸.....	کلیات
۹.....	مقدمه
۲۱.....	اهمیت موضوع
۲۸.....	تعاریف اصطلاحات
۲۸.....	تعاریف نظری
۲۹.....	تعاریف عملیاتی
۳۱.....	فصل دوم
۳۱.....	مبانی نظری
۳۲.....	مقدمه
۳۲.....	مبانی نظری ترک تحصیل
۳۲.....	تعریف ترک تحصیل

عوامل مؤثر در ترک تحصیل دانش‌آموزان ۳۵

الف- عوامل اقتصادی در ترک تحصیل ۳۵

ب- عوامل فرهنگی در ترک تحصیل ۳۷

ج- عوامل اجتماعی در ترک تحصیل ۳۸

د- عوامل مدرسه ای ۳۹

گروه همسالان ۴۰

اثرات نقش جنسیتی ۴۰

ه- عوامل فردی در ترک تحصیل ۴۱

هوش ۴۳

انگیزش ۴۴

توجه ۴۶

آشفته‌گی های عاطفی و هیجانی ۴۶

اضطراب و نگرانی ۴۶

جنسیت	۴۸
نارسائیهای جسمی	۴۹
و-عوامل محیطی در ترک تحصیل	۴۹
ز-عوامل خانوادگی در ترک تحصیل	۵۰
خ-عوامل عاطفی و رفتاری خانواده	۵۱
فقدان والدین	۵۲
بی سوادی والدین	۵۳
تعداد اعضای خانواده	۵۵
مدل های افت تحصیلی و ترک تحصیل	۵۶
الف- نظریه ی جامعه شناختی ترک تحصیل کالج تیتو (۱۹۸۸)	۵۶
ب- نظریه ی پیشگیری از ترک تحصیل از طریق اصلاح مدرسه گری و		
وهلاگ (۱۹۸۹)	۵۶
ج-نظریه ی تحولی ترک تحصیل دبیرستان فین (۱۹۸۹)	۵۷

د-سلسله مراتب تحولی رفتارهای ضد اجتماعی موفقیت (ترک تحصیل

به‌عنوان بخشی از ساختار کلی منحرف)..... ۵۸

ه- ترکیب عوامل آسیب‌زای ماندن دانش‌آموزان در دبیرستان رومبرگر

(۲۰۱۱)..... ۵۹

و- مدل انگیزشی ترک تحصیل دبیرستان..... ۶۰

ز-مدل مسیر زندگی افت تحصیلی و ترک تحصیل..... ۶۰

خ-مدل سه سطحی پیشگیری از ترک تحصیل..... ۶۳

پیشگیری از ترک تحصیل و افت تحصیلی..... ۶۵

بخش دوم (پیشینه تحقیقات)..... ۶۷

پیشینه تحقیقات در داخل کشور..... ۶۷

پیشینه تحقیقات در خارج کشور..... ۷۶

نقد پیشینه‌ها..... ۸۶

چارچوب نظری پژوهش..... ۸۷

۸۸ بحث و نتیجه‌گیری

۹۴ محدودیت‌های کتاب

۹۵ الف- منابع فارسی

۱۰۲ ب- منابع انگلیسی

فصل اول

کلیات

مقدمه

آموزش یکی از مهم‌ترین شاخص‌های توسعهٔ انسانی هر جامعه محسوب می‌شود. هیچ جامعه‌ای نمی‌تواند بدون دانش و آگاهی به شکوفایی اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و... نسبت به زمان و مکان خود دست یابد. امروزه در سطح جهانی، تحصیل کردن یک حق انسانی شناخته شده است. در اعلامیهٔ جهانی حقوق بشر (۱۹۴۸) حق آموزش برای انسان‌ها به رسالت شناخته شده است و پس از آن نیز، اهمیت آموزش بر پایه جمعیت و پیشرفت فردی، دستیابی به آموزش‌هاگانی و حذف نابرابری‌های جنسیتی در آموزش و پرورش، در بسیاری از نشست‌ها و کنفرانس‌های اصلی سازمان ملل مورد تأیید بوده است. به‌طور کلی امروزه همه راهکارهایی که در زمینهٔ همگانی ساختن آموزش و پرورش به کار می‌رود در پی دستیابی به یک هدف هستند و آن برخورداری برابر همگان از فرصت‌های آموزش با کیفیت مطلوب است، بنابراین تلاش می‌شود تا موانع و محدودیت‌های طبقاتی، منطقه‌ای، قومی و جنسیتی را در این زمینه از میان بردارند. در ایران نیز در برنامه‌های گوناگون توسعه و نیز سند تحول بنیادین آموزش و پرورش

(۱۳۹۰) یکی از اهداف کلان آموزش و پرورش، تأمین و گسترش عدالت در برخورداری از فرصت‌های تعلیم و تربیت با کیفیت مناسب با توجه به ویژگی‌ها و تفاوت‌های جنسیتی و مناطق متفاوت کشور تعیین شده است. برنامه‌ریزی و تمهید مقدمات برای پوشش کامل دوره آموزش عمومی و برخورداری از کیفیت مناسب در تمام مناطق کشور، از راهکارهای دستیابی به این هدف است. اگرچه در سال‌های اخیر موفقیت قابل‌توجهی از لحاظ پوشش ثبت‌نام (به‌ویژه در دوره ابتدایی)، حتی در دورافتاده‌ترین نقاط روستایی کشور، به‌دست‌آمده است، اما معضل بی‌سوادی و کم‌سوادی و نابرابری در دسترسی گروه‌های گوناگون جامعه به سطوح تحصیلی بالاتر همچنان وجود دارد. بر اساس نتایج سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰ در هیچ‌یک از سنین لازم‌التعلیم (۶-۱۷ ساله) پوشش تحصیلی کامل (۱۰۰ درصد) محقق نشده است. در این سال میزان ثبت‌نام در ۱۷ سالگی، ۶۱/۶ درصد بوده است و این نشان از ترک تحصیل در حدود ۴۰ درصد از نوجوانان کشور تا این سن دارد. مقایسه منحنی‌های ثبت‌نام بنابر نتایج سرشماری‌ها نشان می‌دهد که در سال ۱۳۶۵ روند کاهش میزان ثبت‌نام از

دهسالگی و در سال ۱۳۹۰ روند کاهشی از سیزدهسالگی شروع شده است . در واقع این دو سن را می‌توان سن شروع ترک تحصیل دانش‌آموزان در سال‌های مورد اشاره در نظر گرفت . کم‌سوادى، محصول ترک تحصیل زودهنگام دانش‌آموزان به‌ویژه در مقاطع پایین تحصیلی است . این پدیده متأثر از مؤلفه‌های گوناگون درون و بیرون از مدرسه است (امیری، ۱۳۹۳: ۳۴).

یکی از مسائل مهم اخیر که نظام‌های آموزش و پرورش را به تأمل فرا خوانده است؛ موضوع ترک تحصیل^۱ یا ترک زودهنگام مدرسه^۲ دانش‌آموزان است. به‌طور کلی ترک تحصیل عبارت است از وضع دانش‌آموزی که پیش از پایان آخرین سال یک دوره آموزشی که در آن ثبت‌نام کرده است، آن دوره را ترک گوید. به این نوع ترک تحصیل که پیش از پایان دوره صورت می‌گیرد، ترک تحصیل زودرس می‌گویند، یا ناکامی یک دانش‌آموز در اتمام یک دوره تحصیلی مثلاً مقطع ابتدایی که تا قبل از گرفتن مدرک، آن دوره را ترک کند (سپیدنامه و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۶۸). در نظام آموزش و پرورش آنچه

^۱- drop-out

^۲- Early school Dropout

عدم توفیق در تحقق هدف‌ها و مقاصد را موجب می‌شود افت و ترک تحصیلی بوده است و عمدتاً به صورت ترک تحصیل میان دوره مردودی و با عدم اشتغال در رشته مورد تحصیل مشاهده می‌شود (اقدسی و زینال فام، ۱۳۹۱: ۱۱۴).

ترک تحصیل در دانش‌آموزان مسئله‌ای است که تنها یک علت ندارد و مسائل زیادی باعث می‌شود یک فراگیر در زندگی‌اش چنین تصمیمی بگیرد. بعضی از علت‌ها فردی است و به خود فراگیر برمی‌گردد و علت‌های دیگر مانند وجود اختلاف‌های خانوادگی، فقر فرهنگی یا مالی، سیستم آموزشی مدارس و امکانات در آن‌ها عوامل مؤثر دیگری هستند. یکی از وظایف اصلی محققان آموزشی ایجاد شرایط مناسب برای یادگیری در فراگیران بزرگسال به منظور افزایش میزان آگاهی، دانش و مهارت‌های تکنیکی و همچنین آشنا ساختن آن‌ها با علوم پیشرفته و روش‌های نوین مراقبتی است. عواملی که در مردودی و ترک تحصیل دانش‌آموزان تأثیر دارند عبارتند از فقر فرهنگی و تحصیلات خانواده، فقدان والدین و ضعف معلمان در اداره کلاس، ضعف معلمان در ایجاد ارتباط و رفتار صحیح کمبود

فضای آموزشی، افزایش تراکم دانش‌آموز در کلاس، مشکلات خانوادگی، عدم توجه دبیران به دانش‌آموزان ضعیف، عدم علاقه دانش‌آموزان به مواد درسی و عدم رسیدگی مستمر به تکالیف درسی دانش‌آموزان در مردودی و ترک تحصیل دانش‌آموزان تأثیر دارند (عطائی، ۱۳۹۹: ۳۲). در فصل حاضر به بیان مسأله، اهمیت و ضرورت پژوهش، بیان اهداف و فرضیات و در نهایت متغیرها و تعاریف نظری و عملیاتی متغیرهای پژوهش و ارتباط بین آن‌ها پرداخته شده است.

امروزه دانش‌آموزان به دلیل نقش مهمی که در اداره آینده کشور دارند، یکی از قشرهای مهم جامعه به شمار می‌آیند. اهمیت این نقش در این است که دانش‌آموزان نه تنها بخش اصلی متخصصان زمینه‌های گوناگون علمی، فنی و هنری هر کشور را تشکیل می‌دهند، بلکه این گروه مدیران اصلی در اداره آینده کشور و رهبر سایر اقشار جامعه در هدایت به سمت توسعه نیز می‌باشند. رفتار آدمی تحت تأثیر عوامل محیطی و اجتماعی قرار دارد و شخصیت انسان در صورتی به کمال می‌رسد که بین او و محیط تعامل مناسبی وجود داشته باشد. فشارهای محیطی و اجتماعی تأثیر فراوانی بر

رفتار فرد دارند و از سوی دیگر انسان موجودی انعطاف‌پذیر است او نه تنها با محیط سازگار می‌شود، بلکه محیط را نیز بنا بر خواسته خود دگرگون می‌کند (جلیلی و شهرکی، ۱۳۹۸: ۱).

در این راستا ترک تحصیل در تمام کشورهای جهان از عمده‌ترین مسائل آموزش و پرورش و حتی مسئولان نظام آموزشی است. نظام آموزشی ایران مانند بسیاری از کشورهای در حال رشد از یک سلسله بیماری رنج می‌برد و این مسائل عمدتاً از رژیم قبل به ارث رسیده‌اند و علی‌رغم کوشش‌هایی که تا به حال انجام گرفته هنوز این مشکل لاینحل باقی مانده است. عوامل مؤثر در ترک تحصیل دانش‌آموزان عبارتند از سلامت جسمی و روحی و بهداشتی، ذهنی و هوشی، امکانات آموزشی، اعتماد به نفس و تلاش و پشتکار فردی، تأثیر همسالان، اهمیت قائل شدن والدین به تحصیل فرزندان می‌باشد (جلیلی و شهرکی، ۱۳۹۸: ۲).

از این رو سالانه بخش قابل توجهی از کودکان، از تحصیل باز می‌مانند. کودکان بازمانده از تحصیل، آن گروه سنی از جمعیت هستند که در سنین مدرسه قرار دارند، ولی در ماه‌های تحصیلی در چرخه آموزشی کشور حضور ندارند؛